

Pomoč padlemu na zavarovani plezalni poti

Gornji naslov zajema precej široko področje in nudi veliko različnih možnosti obravnave. Gornik/planinec lahko pade oziroma obvisi na kompletu za samovarovanje zaradi zelo različnih vzrokov (nenadna slabost, padajoče kamenje, odlomljen stop itd), lahko obstane na mestu ali v bližini mesta, kjer se je tisti trenutek nahajal, lahko pa zaradi zgoraj omenjenih in drugih vzrokov pade pod svoje trenutno stojišče. Gornik/planinec je lahko neprimerno opremljen, brez zaščitne čelade, rokavic in kompleta za samovarovanje (v nadaljevanju KzS), kar ima lahko za posledico katastrofalen padeč in hude poškodbe, lahko pa je primerno opremljen in oprema ublaži poškodbe in dolžino padca, še vedno pa je padeč lahko izjemno dolg (faktor padca 2 ali več) in so posledice hude.

Ogledali si bomo samo en segment zgoraj naštetih možnosti, ko je gornik/planinec primerno opremljen in zdrsnje ali pade pod trenutno stojišče in obvisi na kompletu za samovarovanje. To možnost bomo spet razdelili na dve možni dogajanja, da je padli ostal pripet na varovalo s KzS, ki se zaradi sile padca ni podal (raztegnil) in visi neposredno pod varovalom, na dosegu roke in druga možnost, da je padli sicer ostal pripet na varovalo s KzS, ta pa se je zaradi sile padca podal (raztegnil) in visi na varovalu za dolžino raztegnjenega KzS pod mestom padca, lahko celo v zraku.

Pri gibanju v klasičnih zavarovanih poteh, ki sledijo logičnim in naravnim prehodom v steni in kjer so varovala hkrati oprijemala, nameščena praviloma zelo na gosto, do hujših padcev, to pomeni padcev z velikim faktorjem padca, sploh ne more priti. Drugače je v novejših zavarovanih poteh, kjer so praviloma varovala in oprijemala ločena, med klini, ki držijo varovalno jeklenico je praviloma večja razdalja, smer poti je izpeljana izsiljeno čez vertikalne plati in previse, kjer je možen hud padeč z ogromnim faktorjem padca in obvisenje daleč pod varovalom in v zraku. V vsakem primeru je potrebno uporabljati KzS v skladu z navodili proizvajalca, kjer je določena najnižja in najvišja telesna teža, ko je treba vodenega obvezno dodatno varovati z vrvjo.

Vodeni je lahko dodatno varovan

Vodnik praviloma skrbi, da so vsi udeleženci pravilno opremljeni, da jih opozori na nujnost uporabe varovalne in zaščitne opreme in v določenih primerih celo fizično, s pomočjo vrvi, pomaga premagati zahtevno ali nevarno mesto. Vzrokov, da je vodeni na zavarovani poti še dodatno varovan z vrvjo je še več. Od preproste oslabelosti vodenega do morebitnih poškodb, ki jih je dobil med vzponom ali pa je vzrok dodatnega varovanja strah pred vertikalnim ali močno izpostavljenim mestom, lahko pa preprosto teža vodenega, kot to priporoča proizvajalec KzS. Vsekakor tudi takrat, ko bi padec povzročil silovit udarec vponk v klin, ki nosi jeklenico, kar bi imelo za posledico porušitev vponk. V takem primeru je vodeni, kot drugi v navezi, torej padec ni mogoč. Tu si v mislih odgovorimo na vprašanje, koliko vodenih lahko en vodnik kontrolira in v primeru potrebe še dodatno varuje z vrvjo?

V naslovu omenjena »pomoč padlemu« bo izpeljana po standardnih načelih: dostop do padlega, ureditev dodatnega varovanja z vrvjo, če to ni že storjeno, kontrola psihofizičnega stanja (poškodbe, PP), dvig padlega na stojišče (do varovala na poti), klic na 112, če položaj padlega ali njegove poškodbe to zahtevajo. Vsi manevri so dokaj preprosti, sestavljeni so iz posameznih segmentov vrvne tehnike, ki jih mora vsak vodnik obvladati. Dodatna olajševalna okoliščina je ta, da so na zavarovanih poteh varovala že nameščena (jeklenica, klini, skobe,...) in odpade nameščanje (zabijanje) varoval in urejanje sidrišč.

1. padli je obvisel na KzS na skrotastem terenu pod varovalom.

- vodnik se vrne do mesta padca
- glede na oddaljenost in položaj padlega je dovolj, da se vodnik varovan z lastnim KzS skloni do padlega in preveri njegovo stanje.
- nepoškodovanemu ali lažje poškodovanemu pomaga nazaj na pot (oskrbi poškodbe), v primeru hujših poškodb pa mora vodnik oceniti ali se je padli sposoben sam s pomočjo vodnika dvigniti nazaj na pot ali bodo potrebni dodatni manevri z vrvjo.
- če vodnik **oceni**, da so poškodbe zelo hude (poškodba glave – udarec ali padajoče kamenje, poškodba vratu ali hrbtenice, zlom), padlega samo dodatno zavaruje z vrvjo in nemudoma pokliče 112. Ravna se v skladu s postopki o javljanju nesreče v gorah.
- dodatno zavarovati z vrvjo pomeni, da na varovalih vertikalno nad padlim izdelamo varovališče, na enem koncu vrvi naredimo končni vozle in ga z vponko vpnemo v varovala ob poti, na drugem koncu vrvi storimo enako le, da konec vrvi z vponko vpnemo v center plezalnega pasu padlega in vrv s pol-bičevim vozlom (lahko tudi reverso) vpnemo v sidrišče, jo napnemo in blokiramo. Ko je padli pripravljen ga varujemo, da ponovno doseže pot.

Padli v lažjem terenu, vendar ne doseže vponk, da bi si sam pomagal

Nepravilno uporabljena neskončna zanka

Sidriščno zanko praviloma zaključimo z vozlom

Med vpenjanjem vponke v sidriščno zanko hitro zgrešimo pramen

2. padli je doživel hud padec (faktor padca 2 ali več) in obvisel na delno ali popolno raztegnjenem KzS. S telesom se dotika stene.

- vodnik se vrne do mesta padca. Varovan na svojem KzS poizkuša ugotoviti stanje padlega. Če je padli pri zavesti bo delo precej olajšano. V primeru, da je padli neodziven vodnik oz. nekdo iz skupine takoj pokliče 112.
- na varovalu, vertikalno nad padlim, uredimo sidrišče. Ureditvi sidrišča na jeklenici ali prosto stoječem, oprijemalnem klinu se izogibamo. Klin, ki nosi jeklenico ali skoba sta najboljša izbira. Vseeno prej preizkusimo njihovo stabilnost. Varovala obremenjujemo čim bolj pri steni. Izogibamo se uporabi kavbojskega vozla. Sidrišče uredimo z neskončnim trakom. Center sidrišča mora biti vedno izdelan z vozlom.
- na enem koncu vrvi izdelamo končni vozel in konec vrvi z vponko z matico vpnemo v varovalo na poti, na drugem koncu vrvi naredimo enako le, da vrv z napravo za varovanje (reverso, vpet, kot za varovanje drugega v navezi) vpnemo v sidrišče in konec vrvi opremljen z vponko z matico spustimo do padlega. Ko konec vrvi z vponko doseže padlega v višini centra plezalnega pasu, vrv blokiramo (izvedemo blokado naprave za varovanje). Če ocenimo, da je padli sposoben sam vpeti konec vrvi v center plezalnega pasu (v hitro zanko) naj to stori sam. Vodnik ga glasovno vodi in nadzira početje.

Blokada reversa

Sidrišče – blokada – konec vrvi

Vrv vpne v center plezalnega pasu

Preprosti škripec

- v primeru, da je padli nič ali laže poškodovan in teren ter sposobnost padlega dopuščata plezanje, vodnik le »podre« blokado varovanja in varuje padlega, da izpleza sam. Ob stiku z varovalom (jeklenico) je nujno padlega dodatno zavarovati (KzS do pregleda – Checking PPE - kontrola osebne zaščitne opreme – pooblaščen osebe ni več uporaben) z neskončnim trakom (s trakom, uporabljamo nilonske – poliamidne trakove – dolžine 120cm, v center plezalnega pasu padlega (NE v hitro zanko) naredimo sidrišni (dvojni najlonski) vozle in na drugi konec traku vpnemo vponko z matico). Izogibajmo se uporabi kavbojskega vozla. Tako dobimo popkovino, ki bo odslej služila kot samovarovanje. Od tu dalje bo padli do vrha poti oz. pri spustu, dodatno varovan z vrvjo.
- v primeru, da je padli tako poškodovan oz. teren ne dopušča, da bi samostojno izplezal, mu lahko pomagamo s preprostim škripcem. Razdalje med sidriščem in padlim praviloma ne bodo daljše od 5 do 10m zato imamo za tak maneuver vedno dovolj vrvi. Z neobremenjenim koncem vrvi, ki izhaja iz reversa naredimo pol zanko v katero vpnemo vponko z matico, ki jo spustimo do padlega. Ta vponko vpne v vponko, ki je že v centru plezalnega pasu. Vodnik (vseskozi je samovarovan s svojim KzS ali popkovino) »podre« blokado in spelje neobremenjeno vrv, ki prihaja od padlega, čez svoja ramena (konec te vrvi mora biti obvezno zaključen s končnim vozlom in z vponko z matico vpet v varovalo na poti) in s silo nog (ne z rokami) dviga padlega, ta pa sam nadzoruje položaj telesa in si pomaga z zdravimi okončinami. Takoj, ko se padli približa varovalom na doseg roke, vodnik ponovno blokira varovalni pripomoček (reverso) in uredi dodatno samovarovanje za padlega, opisano zgoraj (KzS do pregleda strokovnjaka ni več uporaben) in ga vpne v varovalo na poti.

Padli je neodziven

Enojni škripec

Vozel »machard«

3. padli je doživel hud padec (faktor padca 2 ali več) in obvisel na delno ali popolno raztegnjenem KzS. Telo padlega se ne dotika stene, visi v zraku.

- vodnik se vrne do mesta padca, oz se po varovalih čim bolj približa padlemu. Varovan na svojem KzS ali popkovini poizkuša ugotoviti stanje padlega. Če je padli pri zavesti bo delo precej olajšano. V primeru, da je padli neodziven vodnik oz. nekdo iz skupine takoj pokliče 112.
- če vodnik presodi, da je potreben dvig padlega (možnosti, poškodbe), na varovalu, vertikalno nad padlim, uredi sidrišče. Sidrišču na jeklenici ali prosto stoječem, oprijemalnem klinu se izogibamo. Klin, ki nosi jeklenico ali skoba sta najboljša izbira. Vseeno prej preizkusimo njihovo stabilnost. Varovala obremenjujemo čim bolj pri steni. Izogibamo se uporabi kavbojskega vozla. Sidrišče uredimo z neskončnim trakom. Center sidrišča mora biti vedno zaključen z vozlom.
- na enem koncu vrvi izdelamo končni vozel in konec vrvi z vponko z matico vpnemo v varovalo na poti, na drugem koncu vrvi naredimo enako le, da vrv z napravo za varovanje (reverso, vpet, kot za varovanje drugega v navezi) vpnemo v sidrišče in konec vrvi opremljen z vponko z matico spustimo do padlega. Ko konec vrvi z vponko doseže padlega, vrv blokiramo (izvedemo blokado naprave za varovanje).
- v primeru, da je padli nič ali laže poškodovan in ocenimo, da bo vponko na koncu vrvi lahko sam vpel v center plezalnega pasu (v hitro zanko), naj to stori. Pri manevru ga samo glasovno usmerjamo in nadzorujemo.

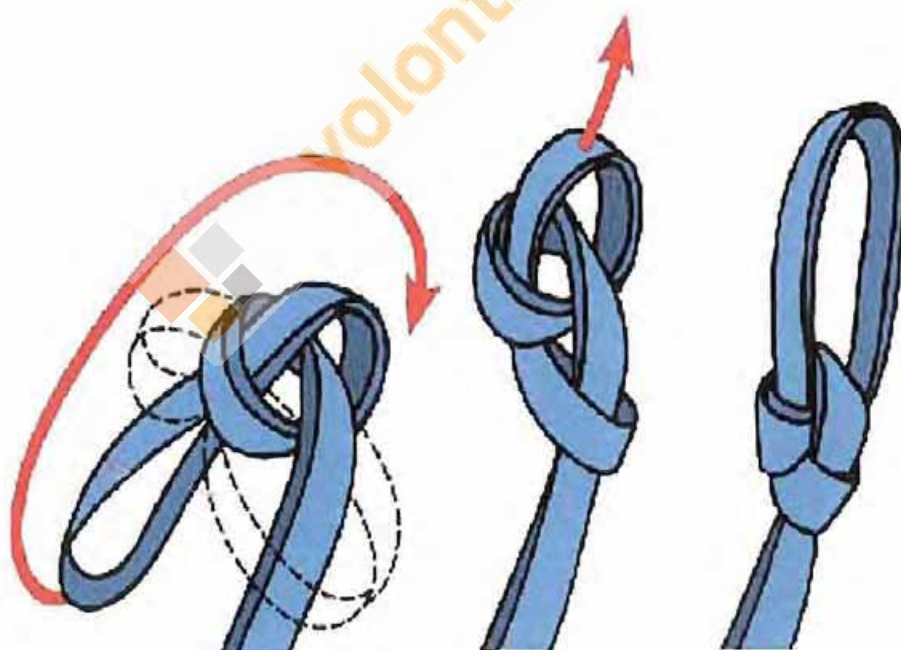
- v primeru, da je padli neodziven (takoj kličemo 112), a hkrati presodimo, da bi bilo koristno, da ga dvignemo do varoval, izvedemo celoten postopek priprave vrvi za dvig padlega.
- na enem koncu vrvi izdelamo končni vozle in konec vrvi z vponko z matico vpne v varovalo na poti, na drugem koncu vrvi naredimo enako le, da v vozle vpeto vponko z matico spustimo do padlega (najmanj do bokov padlega). V tem položaju vrv s končnim vozlom vpne v pripravljeno sidrišče. Vodnik (reševalec) se pripravi za spust k padlemu. To stori na vrvi, ki sega do padlega. Pri tem manevru pazimo, da nikakor dodatno ne obremenjujemo KzS padlega. Ko se mu zadosti približa, blokira napravo za spust in nemudoma vpne vponko v center plezalnega pasu (v hitro zanko) in preveri njegovo stanje. S pomočjo samozateznih vozlov (prusik, francoski, machard), lahko uporabi tudi reverso, se povzpne nazaj na stojišče, se zavaruje na jeklenico in razveže vozle osmico v sidrišču. V sidriščno vponko namesti reverso v samozaporni položaj, uredi enojni ali švicarski škripec in dvig padlega se lahko začne. Prosti konec vrvi, ki izhaja iz škripca spelje čez svoja ramena in s silo nog (ne z rokami) dviga padlega.
- ko padlega dvigne v bližino varoval, blokira dvig (blokada reversa) in padlega dodatno zavaruje z neskončno zanko (popkovino – opisano zgoraj). Padlega je tudi sicer nemudoma potrebno oskrbeti v smislu PP, ga udobno namestiti, zavarovati pred padajočim kamenjem in zaščititi pred zunanjimi vplivi (sonce, mraz).

Hud padec. KzS se je raztegnil (raztrgal) do skrajnosti

Dvigamo s telesom

Dvojni najlonski ali sidrišni voz

Padli dodatno zavarovan s popkovino

4. **Vsi zgoraj navedeni postopki** (sidrišče na fiksni točki, varovanje drugega, blokada, spust po vrvi, dvig po vrvi, preprosti škripec, švicarski škripec), kakor tudi vozli, ki jih pri tem uporabljamo (osmica, bičev, pol-bičev, garda, sidriščni, kravatni, prusikov, francoski, machard) ali pa posamezni kosi opreme (vponke, reverso, neskončni trak) so standardni in so med seboj zamenljivi s primerljivimi elementi. Vsi postopki so opisani v alpinističnih priročnikih. Pri izvajanju manevrov uporabljajte preproste rešitve, kjer lahko nalogo izpeljete kvalitetno s čim manj opreme.

5. **Ob izrednih dogodkih** je na prvem mestu varnost. Naša, padlega oziroma ponesrečenca in ostalih udeležencev v skupini. Vedno najprej poskrbimo, da ne pride do ponovitve nevarne situacije ali nadaljevanja nevarnega početja. V primeru, ko je položaj (mesto v steni) ali stanje (psiho-fizično) padlega takšno, da se odločimo za klic na 112, storimo to pravilno.

Operaterju jasno povejmo vsaj naslednje podatke:

- **Kdo** kliče (predstavimo se)
- **Kaj** se je zgodilo (kratek opis nesreče – vzrok, če je znan)
- **Kdaj** se je zgodilo (točen čas dogodka)
- **Kje** se je zgodilo (natančno opišite lokacijo, ime poti, nadmorska višina, zelo so dobrodošle koordinate WGS / hddd mm, mmm)
- **Komu** se je zgodilo (spol, starost, koga o tem obvestiti)
- **Kakšne** so poškodbe (čim bolje opišite stanje ponesrečenega in kaj ste že storili v smislu PP)
- **Kakšno** je vreme (veter, vidljivost)

6. **Ne pozabimo**, da se v gornjem sestavku vseskozi ukvarjamo s padlim in obravnavamo delo vodnika, reševalca. Kaj pa ta čas počnejo ostali udeleženci? Vodnik jim lahko dodeli posamezne zadolžitve, kot je klic na 112, priprava PP, izdelava pomožnih transportnih sredstev ipd. Predvsem je med izvajanjem pomoči padlemu potrebno poskrbeti, da so preostali udeleženci na varnem mestu, samovarovani, da ne ogrožajo sebe ali mimoidočih in zaščiteni pred zunanjimi vplivi (sonce, mraz). In spet smo pri vprašanju, koliko udeležencev lahko v zahtevni zavarovani poti vodi en vodnik?

7. Priporočila:

- ta točka usposabljanja je namenjena vsem, ki se kdaj znajdejo na zavarovani poti, kot udeleženci ture, pomočniki vodnika ali kot vodniki. Praktično pa morajo usposabljanje izvesti vsi, ki jim kategorija dovoljuje vodenje po zavarovanih poteh
- vse postopke naj se obdelata teoretično (ne pod obremenitvijo, lahko v učilnici), ponovi posamezne manevre in utemelji njih potrebnost (45 min)
- za izvajanje usposabljanja izberite primerno mesto, obvezno na zavarovani poti oz. na njenem delu, ki omogoča prikaz in varen ogled manevrov vsem v učni skupini.
- vsi udeleženci v učni skupini morajo biti primerno opremljeni, da zagotovimo maksimalno varnost (primerna obutev, plezalni pas, KzS ali popkovina, čelada, 2x 120 cm neskončni trak, 60-80 cm neskončni trak, 3 HMS vponke, 2 običajni vponki, 3-5m/6mm pomožna vrvica (švicarski škripec, dvig po vrvi), kratka, neskončna pomožna vrvica (ureditev samovarovanja pri spustu in dvigu po vrvi), naprava za varovanje in spust po vrvi z avto-blok funkcijo in dinamična vrv)
- v skupini naj ne bo več, kot 8 slušateljev oziroma štirje pari
- inštruktor (priporočljivo AI) z dvema udeležencema ali samo inštruktorji najprej prikažejo celotni postopek izvedbe izbranega manevra. Po potrebi je na »delovišču«, mestu, kjer se izvaja simulacija reševanja, potrebno izdelati dodatno vrvno ograjo.
- postopke v parih izvajajo udeleženci pod vodstvom inštruktorja. Par vsako nalogo izvede dvakrat v zamenjanih vlogah. (30min za par)
- simulacijo padca, kjer se je KzS raztegnil (vrv je stekla skozi absorber, raztrgali so se posamični šivi, ki zmanjšajo silo padca) izvedemo s statično vrvjo po kateri »padlega« spustimo v steno. Mesto za spust uredimo na varovalnih elementih zavarovane poti. Na mestu, kjer bo »obvisel« (maksimalna dolžina raztegnjenega KzS je med 200 – 250cm) blokiramo element za spust ali polbičev voz. **V nobenem primeru ne skušajte ročno podaljšati KzS s prevlačenjem vrvi skozi absorpcijski element. »Padli« mora biti obvezno dodatno varovan!**
- center plezalnega pasu je točka, ki jo je proizvajalec določil, kot točko privezovanja. Pri vpenjanju vponke v plezalni pas padlega bodimo zato še posebej pozorni kam in kako jo bomo namestili. Praviloma v »hitro« zanko ali v prijemališče povezave zgornjega in spodnjega dela plezalnega pasu ali v obe zanki enodelnega plezalnega pasu, nikakor pa ne v povezovalno zanko kompleta za samovarovanje ali celo v pomožno zanko za nošnje opreme!!!

- zgoraj navedeni postopki niso nujno edini, ki jih je moč uporabiti v te namene. Skoraj vsak postopek ali kos opreme je zamenljiv s enako kvalitetnim drugačnim postopkom, podobno lahko vsak kos opreme zamenjamo z opremo enake funkcije oziroma lahko celo improviziramo (reverso-garda, prusikov vozal-ropeman itd). Vodnik bo v dani situaciji uporabil široko paleto znanja in opremo, ki mu je na voljo.

Za premagovanje zelo zahtevnih, zlasti novejših, zavarovanih poti ni potrebe po nošnji velikega in težkega nahrbtnika. Vsa tehnična oprema je obešena na plezalni pas. Vodeni pa razen popkovine oziroma kompleta za samovarovanje in kratke, neskončne pomožne vrvice in vponke, ne potrebuje druge opreme. Sile, ki delujejo na telo in opremo pri padcih z velikim faktorjem padca so res zelo velike. Ob padcu na telo deluje sila gravitacije in sila v smeri stene, telo želi biti čim prej vertikalno pod prijemališčem KzS, zato je udarec v steno neizbežen. Višje na telesu je prijemališče, večja je verjetnost, da padli v steno najprej udari z zgornjim delom (roke, glava, hrbet) in obratno, nižje na telesu je prijemališče (v skladu s sodobnimi normami plezalnih pasov) večja je verjetnost, da padli v steno najprej udari s spodnjim delom telesa (noge, kolena, boki, zadnjica).

V zahtevne zavarovane poti vodimo priporočeno število vodenih šele takrat, ko smo prepričani, da obvladujemo tehniko gibanja, vodenja in reševanja v takšnih razmerah.

OPOZORILO:

Vedno uporabljajte in priporočajte uporabo opreme, ki ima oznako skladnosti z veljavnimi standardi in jih priporoča UIAA.

Avtor:
Klemen Volontar

